

'Als g' in nood gezeten...' – wat zit er in úw noodpakket?
 Westerkerk zondag 3 augustus 2025
 Ds. Ruurd van der Weg

Sinds het de laatste tijd regelmatig over het noodpakket gaat, dat we allemaal in huis moeten hebben om de eerste 72 uur na een ramp door te kunnen komen, heb ik last van een oorwurm, een melodie die maar blijft rondzingen: 'Als g' in nood gezeten geen uitkomst ziet, wil dan nooit vergeten: God verlaat u niet...', enz. Een bekend lied van Johannes de Heer. U kent ook vast wel de persiflages die erop gemaakt zijn. Een hele oude is: 'Als g' in de sloot gezeten geen uitkomst ziet, wil dan nooit vergeten: kikkers bijten niet'. Of deze, een meer hedendaagse: 'Als g' in nood gezeten geen uitkomst ziet, wil dan nooit vergeten: control/alt/delete'.

Alle gekheid op een stokje: er is iets aan de hand met de manier waarop het noodpakket aan de man gebracht wordt. Voor de goede orde: ik vind het verfrissend dat er nu eens duidelijk wordt gezegd dat je bij een ramp of in een noodsituatie niet passief op de hulp van de overheid moet gaan zitten wachten. Maar nu komt het: naast zaklamp, batterijen en water zit er in het noodpakket ook een *mensbeeld* verstopt en dát is de aanleiding voor deze preek.

Want in de communicatie over het noodpakket zit déze boodschap verpakt: *'Als g' in nood gezeten geen uitkomst ziet, wil dan nooit vergeten: hulp van and'ren komt er niet!'*. Je bent op jezelf aangewezen. Je hebt geen hulp van anderen te verwachten. Jij hoeft ook anderen niet te helpen. Je moet jezelf kunnen redden. Je moet zelfredzaam zijn. Laat dit maar even tot u doordringen. Wat een verwrongen en naargeestig mensbeeld is dit, neo-liberaal 'to the max'. De mens gereduceerd tot een zogenaamd autonoom individu dat in z'n eentje moet zien te overleven. Ik mag toch hopen dat bij een ramp mijn burens, familieleden, vrienden, ja zelfs onbekenden mij komen helpen en dat ikzelf de **moed** heb om ook andere mensen te helpen!

Internetdeskundige Alexander Klöpping vertelt ergens dat hij een cursus 'preppen' heeft gevolgd. 'Preppen' is de term voor je prepareren, je voorbereiden op een ramp. Hij is erg teleurgesteld en zegt: 'Ik dacht dat het zou gaan over overleven, maar het ging alleen maar over hoe je anderen moet helpen'. Het kwartje is bij hem blijkbaar nog niet gevallen, want dit is nu precies waar het om gaat: in een noodsituatie moet je

elkaar helpen, in je eentje overleven betekent niks, alleen sámen. Waarom zou je in je eentje verder willen? Daarom wil ik een ander mensbeeld in het noodpakket stoppen: niet het autonome individu (dat helemaal niet bestaat) maar de relationele mens die in alle opzichten volstrekt afhankelijk is van anderen, vaak zonder dat hij/zij zich daarvan bewust is. Pas als er iets mis gaat, wordt het zichtbaar: mensen hebben mensen nodig, voor water en licht, voor energie, voor hulp en opvang, voor ondersteuning, begeleiding en verzorging, noem maar op. Gelukkig zie je her en der in den lande buurt- en wijkgroepen oppoppen die zich juist in gezamenlijkheid en verbondenheid met elkaar proberen voor te bereiden op een crisis. Dat stemt hoopvol. En de opvangplekken en steunpunten zijn er ook allang: kerken, dorpshuizen, scholen, buurthuizen, sporthallen, volkstuinterreinen, bewonerscollectieven. Om met Cruyff te spreken: je gaat het pas zien als je het door hebt. Van *zelfredzaamheid* naar *samenredzaamheid*.

Dus nu rijst de vraag: wat zit er in úw, in jóuw noodpakket? Dat bedoel ik dus in geestelijke zin, zoals het mensbeeld dat ik al noemde, maar ook geestelijke weerbaarheid, persoonlijke veerkracht, 'resilience' in het Engels. En een vraag voor gelovige mensen: zit Gód er ook in? Zit er ook vertrouwen in, geloof, hoop en liefde, zit er ook **moed** in?

'Er verdrinkt iemand. En dat laat ik zomaar gebeuren'. Dit zinnetje dreunt steeds maar door het hoofd van Mirjam, als ze ziet dat er iemand met de auto de Leidsevaart te Haarlem in is gereden. Terwijl de auto langzaam zinkt, vormt zich een groepje mensen op de kade. Maar niemand doet wat. Mirjam schaamt zich dood dat ze niks doet, maar de twijfel blijft. Ze wikt en ze weegt, tot ze, heel even, iets ziet wat lijkt op een hand in het water. Dan brengt ze de **moed** op om in het ijskoude water te springen. Ze weet de vrouw, Leah heet ze, te redden door haar via het raam van de achterklep van de auto naar buiten te trekken. Judith Koelemeijer heeft een fijngevoelige novelle geschreven over dit waargebeurde voorval: 'De redding'. Na de 'tewaterlating en de redding' zijn de levens van de twee vrouwen voorgoed veranderd en op wonderlijke wijze met elkaar verstrengeld.

Misschien is het u opgevallen dat ik het woordje '**moed**' al een paar keer heb gebruikt, drie keer om precies te zijn, nu dus vier keer... Dat is geen toeval, want daar komt het volgens mij op neer: de moed om het verschil te maken en iemand in nood te helpen. Wat is 'moed' eigenlijk? Presidentsvrouw Eleanor Roosevelt zei: *'Moed is wat je moet doen als je*

denkt dat je het niet kunt'. Dat is een mooie. Moedig ben je als je iets ten goede zegt of doet, waarvan je altijd gedacht hebt dat je het nooit zou kunnen.

Moed om op te staan en te protesteren tegen onrecht. Russische geestelijken en gelovigen die kritisch staan tegenover Poetin en die daarom ontslagen en gevangen gezet worden. Journalisten als de onlangs overleden Derk Sauer die zich onverschrokken inzetten voor een vrije Russische pers. Vrijwilligers die met trekkers en watertanks meehelpten om de bosbranden in Turkije te bestrijden.

De Open Hof – gemeente in Kampen die al ruim acht maanden kerkasiel biedt aan de Oezbeekse familie Babayants. Moed is volgens mij essentieel voor het noodpakket. Moed maakt weerbaar en veerkrachtig. Dapper, standvastig, trouw, lef hebben. In welke situaties was ik moedig en ben ik iemand te hulp geschoten? En wanneer was ik te laf om mijn mond open te doen?

Confronterende vragen, maar ik moedig u aan om ze aan uzelf te stellen.

Laat duidelijk zijn: je kunt niet voorspellen hoe jij persoonlijk zult reageren als het er echt op aan komt. Misschien raak je in paniek, je bevriest, je vlucht of je vecht. Wie zal het zeggen? Je weet het gewoon niet. Maar je kunt je wel iets *voornemen*. Filosofe Hannah Arendt zei het al: *'De beste manier om de toekomst te voorspellen is je iets voornemen en je daaraan te houden'*. In mijn werk als geestelijk verzorger bij Defensie heb ik ontdekt dat het voor militairen heilzaam is als ze zich vóór hun uitzending bewust worden van hun persoonlijke waarden en normen. Als je weet waar je voor staat, dan loop je minder risico op post-traumatisch-stress-syndroom. Daarom deden we altijd aan 'waardenverheldering': wat zijn de waarden waar je uit leeft? Zoals eerlijkheid, rechtvaardigheid, trouw, **moed**. Wat zijn de bronnen waar je uit put? Waar haal je je weerbaarheid en je veerkracht vandaan? Dus vandaar mijn vraag nu aan jullie: ben je je ervan bewust wat er aan waarden in jouw noodpakket zit?

We hebben het begin van het boekje Ruth gelezen, een staaltje oosterse verteltrant over drie moedige vrouwen. Ja, drie. Niet alleen Naomi en Ruth waren moedig, maar ook Orpa. Het gaat altijd over Ruth die dan de goede keuze maakt. Orpa komt er altijd bekaaid af, omdat ze de verkeerde keuze maakt. Maar dat stáát er helemaal niet. Sterker nog, de verhalenverteller voelt geen oordeel, maar vertelt het als twee gelijkwaardige keuzes. Want er zijn verschillende vormen van moed.

Zoals de moed om te gaan en de moed om te blijven. Soms moet je ergens weggaan en soms moet je ergens blijven. Orpa kiest ervoor om te blijven. Hoe haar verdere leven verloopt weten we niet. Het verhaal gaat door met Ruth, omdat de verteller via Ruth de lijn doortrekt naar koning David en naar de verwachting van de Messias. Ik vraag nu even uw aandacht voor Orpa: zij belichaamt de moed om te blijven. Zij staat voor standvastigheid, aarden waar je bent is een vorm van dagelijkse trouw. Bijvoorbeeld als mantelzorger voor je levenspartner die aan het dementeren is. Of omdat je moet zorgen voor je drugsverslaafde zoon of dochter. Of als je ondanks je slechte huwelijk – jullie leven allang langs elkaar heen – toch bij je man of vrouw blijft. Mensen oordelen snel. 'Dit is toch geen leven! Je moet toch ook aan jezelf denken!'. Maar jij blijft – alleen jij weet waarom. De moedigste beslissingen zijn soms voor niemand te zien...

Ik denk ook aan moedige vrouwen als Chaja Polak en Natasja van Weezel, die zich verzetten tegen simplistisch denken over de oorlog van Netanyahu tegen Hamas in Gaza. Als je kritiek hebt op het buitenproportionele geweld van het Israëliësch leger, ben je niet meteen een antisemiet. En andersom: als je aandacht vraagt voor de slachtoffers in de Gazastrook ben je niet meteen een aanhanger van Hamas. Lang niet alle Israëliërs staan achter het beleid van Netanyahu en lang niet alle Palestijnen steunen Hamas. Hamas is een gewelddadige, terroristische organisatie, die hun eigen volksgenoten in hun sop laat gaarkoken, terwijl de leiders veilig in Qatar zitten. Het is niet zwart-wit, het is niet of-of, het is en-en. Beide vrouwen zoeken het radicale midden, niet het stille midden, niet de zwijgende meerderheid, maar het radicale midden, dat bestaat uit mensen die weigeren te polariseren, die verschillende standpunten bij elkaar willen houden zonder elkaar te verketteren. 'Hoe houd je je hart zacht?' is het motto van Natasja van Weezel. Zo heet ook het boekje dat ze heeft geschreven. Hoe blijf je tegelijk zacht en moedig? Zacht-moedig.

Er is ook net een prachtig boekje verschenen van de episcopale bisschop van Washington Mariann Budde: 'Durf moedig te zijn'. U kunt haar kennen van de kerkdienst na de installatie van Trump als president van de Verenigde Staten. Daarin riep zij hem op tot mededogen. Dit is wat ze zei: *'In naam van God vraag ik u om genade voor de mensen in ons land die nu bang zijn. Moge God ons de moed geven om de waardigheid van ieder mens te respecteren'*. Zij nam het op voor de LHBTI-gemeenschap en voor immigranten die worden weggezet als

criminelen en parasieten. Je zag de hotemetoten ongemakkelijk op hun stoel heen en weer schuiven: wat gebeurt er nú? De bisschop staat helemaal in de lijn van de Bijbelse profeten die moedig en onverdroten de machthebbers een spiegel voor te houden.

Haar boodschap is ook vandaag, zondag 3 augustus, de laatste dag van Pride Amsterdam, hoogst actueel. Wereldwijd is er een guur-rechtse wind opgestoken, die door autoritaire leiders met fascistische ideeën wordt aangewakkerd tot orkaankracht. Daardoor doet de onvervreembare waardigheid van ieder mens er steeds minder toe. Het getuigt van moed dat je ondanks deze tegenwind durft uit te komen voor wie je bent. En het kan ook zo zijn dat je door diezelfde tegenwind níét durft, uit de kast komen. Het mag er allebei zijn, welke keuze je ook maakt. Ik hoop dat je dan een plek kunt vinden waar ruimte is en vrijheid, liefde en gelijkwaardigheid zodat je jezelf kunt zijn. Misschien is het de kerk wel... Het gaat mij er nú om dat ik het anno 2025 ten hemel schreiend vind dat de intolerantie ten opzichte van iedereen die afwijkt van de norm 'wit – man – hetero' zo toeneemt en dat dat zo gemakkelijk gaat. We hebben moed nodig, want moed is ook: tegengif tegen toxische taal die mensen ontmenselijkt.

Een heel andere vorm van moed is juist om niets te doen, met een woordspeling: de moed om 'de moed op te geven' – tijdens een ziekbed, tijdens een sterfbed. De moed om af te zien van nóg een behandeling, nóg een chemokuur, omdat het middel erger is dan de kwaal. Soms zetten familieleden en artsen jou als zieke flink onder druk om tot het uiterste te gaan, ten koste van alles. Dan is het heel belangrijk om bij jezelf te blijven, dat je dan de moed vindt om te kiezen voor kwaliteit van leven, al is het maar voor een paar weken of maanden. Dat is niet laf, dat getuigt van moed. Of de moed om je niet langer te verzetten, maar het levenseinde onder ogen te zien, te aanvaarden, het leven los te laten en je te laten vallen in de dragende armen van een oneindige Liefde. Ik hoop dat die moed mij gegeven wordt tegen die tijd...

En tenslotte de moed om kwetsbaar te zijn - eerlijk zijn over waar je van binnen mee worstelt of eerlijk toegeven dat je een blunder hebt begaan. De meeste mensen zijn geen helden, en dat hoeft ook niet. Soms ben je moedig, dan weer een lafaard, niemand is consequent – wees daarom niet te streng voor jezelf...

Je kunt leren van en aan het leven. Na een teleurstelling of een verlies mag je altijd opnieuw beginnen. Misschien is dit wel de kern van *moed*: dat je eerlijk bent voor jezelf en voor anderen, in alle kwetsbaarheid.

Samenvattend. 'Als g' in nood gezeten...'. Wat moet er in het noodpakket?

Als je het mij vraagt: 1) naast zelfredzaamheid juist ook *samenredzaamheid*;

2) vervolgens *helderheid* over de *waarden* waar je voor staat en het *voornemen* om daar naar te handelen; 3) en tenslotte *moed*: moed om te verbinden – letterlijk en figuurlijk.

Bij de gebeden zingen we het Ubi caritas. Waar vriendschap en liefde is, daar is God. Ik vul aan: waar vriendschap en liefde is, daar zijn mensen, daar is God. Amen.